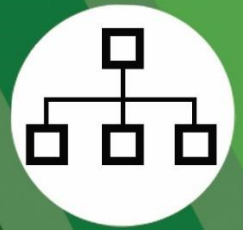

گزارش پژوهشی :

ارزیابی شیوه هزینه‌کرد منابع حاصل از خصوصی‌سازی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی

گروه مکرانی

شهریور ماه ۱۴۰۰

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، مطرح کنند.

ارزیابی شیوه هزینه کرد منابع حاصل از خصوصی سازی

حکمرانی	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۴۰۰۰۶۴۱۴	شناسه:
۱۴۰۰/۰۶/۲۳	تاریخ انتشار:
فردین کریمی	تهیه و تدوین:
سید بهزاد بقایی	مدیر مطالعه:
محمد مهدی یزدانی	ناظر علمی:

خلاصه مدیریتی

خصوصی‌سازی شرکت‌های دولتی، به عنوان یکی از راهکارهای تحول اقتصادی در بسیاری از کشورها مورد پذیرش قرار گرفته است. بر اساس برنامه‌هایی که بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول به کشورهای جهان برای پیشرفت اقتصادی توصیه می‌کنند، یکی از مهم‌ترین نکاتی که همواره بر آن تاکید می‌شود کوچک کردن دولت و افزایش نقش بخش خصوصی در اقتصاد است. البته کشورها از انجام خصوصی‌سازی بعضاً اهداف متفاوتی را دنبال می‌کنند همچون آلمان و آرژانتین که با دو هدف متفاوت به عرصه خصوصی‌سازی پا گذاشتند.

آلمان با هدف کاهش بار مالی دولت، حفظ اشتغال و افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی با تشکیل نهادی تحت عنوان «تروی هند» به عنوان متصدی امور واگذاری شرکت‌های دولتی، خصوصی‌سازی را آغاز کرد و در نهایت توانست ۸۵۰۰ شرکت دولتی را به بخش خصوصی واگذار کند که موجب شد اقتصاد آلمان به ثبات نسبی برسد. آرژانتین اما با هدف درآمدزایی و پرداخت بدهی‌های داخلی و خارجی خود خصوصی‌سازی را شروع کرد و توانست با واگذاری شرکت‌های دولتی و حمایت‌های بانک جهانی از طریق پرداخت وام، میزان قابل توجهی از بدهی‌های داخلی و خارجی خود را پرداخت کند تا اقتصادش به ثبات نسبی برسد، اما در ادامه ثبات ایجاد شده پایدار نماند و کشور دچار تورم شدیدی شد.

در ایران نیز با شروع جنگ و تحمیل هزینه‌های زیاد بر کشور، دولت نمی‌توانست هزینه‌های همه شرکت‌هایی را که پس از انقلاب ملی شده بودند برعهده بگیرد. در کنار اینکه پس از جنگ و با شروع سازندگی در کشور هزینه‌های بسیار دیگری نیز بر دولت تحمیل شده بود که موجب شد دولت تصمیم بگیرد شرکت‌های دولتی را به بخش خصوصی واگذار کند.

بر اساس مطالعاتی که برای تهیه این گزارش انجام گرفت، در طول برنامه اول توسعه اقتصادی کشور در اواخر دهه ۶۰ و اوایل دهه ۷۰ مهمترین هدفی که برای واگذاری شرکت‌های دولتی در نظر گرفته شده بود، کاهش بار مالی دولت و همچنین کاهش تصدی دولت بر این شرکت‌ها بود تا دولت بتواند با کاهش هزینه‌های خود، بودجه عمومی کشور را افزایش دهد. در نهایت اما دولت در اجرای برنامه‌های خود در حوزه خصوصی‌سازی در برنامه اول توسعه، موفق عمل نکرد.

در برنامه دوم توسعه نیز هدف کسب درآمد و کاهش بار مالی دولت در دستور کار قرار گرفت. در این برنامه توجه به بخش خصوصی بیشتر از برنامه اول بود، اما به طور صریح در بخش سیاست‌های مالی برنامه دوم، سه هدف عمده برای واگذاری‌ها در نظر گرفته شده بود که تمرکز اصلی هر سه هدف بر کاهش بار مالی دولت و افزایش درآمدهای آن بود. بطور کل در قانون برنامه اول و دوم توسعه اقتصادی کشور، برنامه مشخصی برای

هزینه‌کرد منابع حاصل از خصوصی‌سازی‌ها در نظر گرفته نشده بود که این مسئله موجب شد هزینه‌های حاصل از واگذاری‌ها وارد بودجه عمومی کشور و صرف هزینه‌های جاری دولت شود.

در برنامه سوم توسعه توجه به خصوصی‌سازی افزایش یافت و به طور دقیق‌تری به بحث واگذاری‌ها پرداخته شد که بر همان اساس، دولت ملزم به تأسیس سازمان خصوصی‌سازی به عنوان مسئول اصلی واگذاری شرکت‌های دولتی گردید. در این برنامه به طور مشخص به هزینه‌کرد منابع حاصل از خصوصی‌سازی اشاره شده بود و مطابق ماده ۱۹ این برنامه، منابع باید به حسابی در خزانه داری کشور واریز و ۵۰ درصد از آن با اولویت پرداخت بدهی شرکت‌ها و موسسات و ۵۰ درصد دیگر جهت تقویت خزانه کشور مورد استفاده قرار می‌گرفت.

در طول این ۳ برنامه شرکت‌هایی واگذار گردید اما سرعت خصوصی‌سازی پایین بود که موجب شد رهبری در سال ۱۳۸۴ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ را به منظور تسریع در خصوصی‌سازی شرکت‌ها به دستگاه‌های مربوط ابلاغ نمایند. مطابق با این سیاست‌ها، اهداف خصوصی‌سازی به مواردی از جمله شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی، گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به منظور تامین عدالت اجتماعی، ارتقاء کارایی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری، افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی، افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی، کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح عمومی اشتغال، تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها تغییر یافت.

در این سیاست‌ها نسبت به هزینه‌کرد منابع حاصل از واگذاری، برنامه ریزی بهتری صورت گرفته بود و تمام منابع از بودجه دولت تفکیک گردیده و محل هزینه‌کرد آن مشخص شده بود؛ اما بررسی آمارها نشان می‌دهد در عمل اتفاق دیگری افتاده و حجم بالایی از واگذاری‌ها صرف رفع دیون و تأمین منابع برای کسری بودجه دولت شده است.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۶
فصل ۱. خصوصی سازی در ایران.....	۸
۱-۱- مفهوم خصوصی سازی.....	۸
۲-۱- اهداف کلی خصوصی سازی.....	۸
۳-۱- پیشینه خصوصی سازی در ایران.....	۱۰
۱-۳-۱- برنامه اول توسعه.....	۱۰
۲-۳-۱- برنامه دوم توسعه.....	۱۱
۴-۱- اهداف اولیه خصوصی سازی در ایران.....	۱۳
۵-۱- سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.....	۱۴
۶-۱- هزینه کرد منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی.....	۱۵
۷-۱- درآمد دولت ها از خصوصی سازی.....	۱۷
۱-۷-۱- درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۴.....	۱۷
۲-۷-۱- درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۸.....	۱۷
۳-۷-۱- درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۹۲.....	۱۸
۴-۷-۱- درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۹۸.....	۱۸
۵-۷-۱- منابع حاصل از واگذاری‌ها در بودجه سال های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰.....	۱۸
۸-۱- روش های واگذاری شرکت های دولتی.....	۱۹
۹-۱- جمع بندی فصل.....	۲۱
فصل ۲. تجربیات کشور آلمان و آرژانتین در خصوصی‌سازی.....	۲۳
۱-۲- خصوصی سازی در آلمان.....	۲۳
۱-۱-۲- شکل گیری خصوصی‌سازی در آلمان.....	۲۵
۲-۱-۲- روش تروی هند برای واگذاری شرکت‌ها.....	۲۸
۳-۱-۲- هزینه کرد منابع حاصل از خصوصی‌سازی در آلمان.....	۳۱
۴-۱-۲- عمده ترین دلایل موفقیت سیاست خصوصی‌سازی در کشور آلمان.....	۳۲
۲-۲- خصوصی‌سازی در آرژانتین.....	۳۲
۱-۲-۲- برنامه خصوصی سازی آرژانتین.....	۳۴
۳-۲- جمع بندی فصل.....	۳۸
فصل ۳. جمع بندی و پیشنهادها.....	۴۰
۱-۳- آسیب های کلی خصوصی سازی در ایران.....	۴۰
۲-۳- چگونگی تغییر نگاه دولت از درآمدزایی واگذاری ها به افزایش کارآمدی.....	۴۱
منابع.....	۴۳

فهرست جداول

- جدول ۱ درآمد واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۰ ۱۷
- جدول ۲ درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۵ ۱۷
- جدول ۳ درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۹ ۱۸
- جدول ۴ درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۳ ۱۸
- جدول ۵ منابع حاصل از واگذاری‌ها در بودجه سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ ۱۹

فهرست اشکال

- نمودار ۱ درآمد تروی هند از خصوصی‌سازی از سال ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۴ ۳۲